

УДК 303:330.33/36

Л.М. Сорока, к.е.н., доцент

М. Іваненко, студент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

**МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

L.M. Soroka

M. Ivanenko

Ismail State Humanities University

**METHODOLOGY OF DETERMINING OF THE
LEVEL OF ECONOMIC SAFETY BUSINESS**

В статье рассматриваются актуальные в рыночной экономике вопросы, связанные с особенностями процесса диагностики уровня экономической безопасности предприятия, а также выявлением его составляющих. Особое внимание уделено методическому инструментарию, позволяющему определить уровень экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, уровень экономической безопасности, трехмерная диагностика.

The paper dwells on the most topical issues of the market economy, related to the peculiarities of the process of diagnostics of the level of business safety, and also detection of its components. Special attention is also given to methodological instruments, which allows to determine the level of business safety.

Key words: business safety, the level of economic safety, three-dimensional analysis.

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Ризиковий характер підприємницької діяльності, невизначеність і непередбачуваність багатьох факторів зовнішнього середовища значно актуалізували проблему виживання підприємства в нинішніх умовах господарювання. Такий стан зумовлює потребу в визначенні рівня економічної безпеки підприємства, виявленні зон ризику й розробці комплексу антикризових заходів.

В умовах ринкової економіки недостатня увага щодо ролі та місця економічної безпеки в системі управління підприємствами призводить до неадекватної реакції окремих підприємств на небезпеки та загрози, які виникають у сучасному економічному середовищі, і, як наслідок, окремі їх рішення виявляються помилковими.

Сьогодні в Україні проблема формування і підтримки економічної безпеки підприємства є відносно новою і поки що недостатньо дослідженою. Тому виникає необхідність детальніше дослідити сутність поняття «економічна безпека підприємства» та розробити єдину методику її визначення, що дозволить підприємствам покращити ефективність своєї господарської діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Вивченню проблем економічної безпеки присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: Л.І. Абалкіна, А.В. Архипова, О.А. Бородіна, Б.В. Буркинського, Б.І. Валуєва. Вони дають свої тлумачення економічної безпеки від вузького до дедалі ширшого значення, пропонують різні підходи до оцінки стану економічної безпеки з використанням інтегрального показника – рівня економічної безпеки.

Складність та недостатність розв'язання проблем щодо визначення рівня економічної безпеки підприємств визначили необхідність подальшого наукового дослідження. Деякі аспекти визначення рівня економічної безпеки підприємства, а саме: комплексний характер його функціональних складових, що спричиняє необхідність розробки методики оцінки рівня економіки підприємства та вплив економічної безпеки на загальну конкурентоспроможність підприємства, на сьогодні є недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Метою дослідження є проаналізувати різні підходи до визначення категорії «економічна безпека підприємства»; ідентифікувати її структурні елементи; визначити фактори, що впливають на загальний рівень економічної безпеки підприємства; розробити методiku оцінки стану економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Можна виділити чотири основних підходи щодо визначення економічної безпеки підприємства (рис. 1.).

Рис. 1. Підходи щодо визначення поняття «економічна безпека підприємства»

Первинне поняття економічної безпеки розглядалося як забезпечення умов збереження комерційної таємниці і інших секретів підприємства. Такому трактуванню економічної безпеки присвячені публікації початку 90-х років минулого сторіччя. Забезпечення економічної безпеки розглядалося перш за все як захист інформації, чому присвячено багато публікацій, серед яких необхідно назвати роботи В. Ярочкина, А. Шаваєва та інших [1, 332].

З 1995-го року запанував інший підхід до трактування поняття економічної безпеки підприємства. Відповідно до цього погляду економічна безпека підприємства зумовлена впливом зовнішнього середовища, яке в ринковій економіці весь час змінюється, ніколи не залишається стабільним, постійним або незмінним.

Аналіз розглянутих підходів до проблеми визначення сутності економічної безпеки підприємства дозволяє зробити висновки відносно того, що економічна безпека підприємства складається з декількох функціональних складових, які для кожного конкретного підприємства можуть мати різні пріоритети залежно від характеру наявних загроз.

Теоретичне обґрунтування діагностики рівня економічної безпеки підприємства, окрім визначення сутності поняття самої категорії, потребує визначення її структурних елементів. Це викликано тим, що економічна безпека – комплексне поняття, а її кількісне вираження є інтегральним показником.

Функціональні складові економічної безпеки підприємства, що розглядаються в сучасній економічній літературі, представлено на рис. 2.

При розгляді економічної безпеки підприємства як сукупності конкурентних переваг, що забезпечують його здатність до ефективного функціонування протягом тривалого часу, вважаємо за потрібне виділити різні рівні економічної безпеки. Кожен рівень визначає власні функціональні елементи.

Рис. 2. Основні елементи системи економічної безпеки підприємства

Для цього нами запропонована "тримірна діагностика рівня економічної безпеки підприємства", – вперше розглянута Довбнею С. Б. та Гічовою Н. Ю. [3, 91], що є комплексним методичним підходом до визначення економічної стійкості підприємства залежно від трьох основних параметрів: поточної, тактичної і стратегічної економічної безпеки (рис. 3.).

Особливість цього підходу полягає у визначенні рівня економічної безпеки залежно від певного проміжку часу, відповідно до якого вона оцінюється. Доцільність такого підходу зумовлена еволюційним характером кризових явищ: навіть рівнозначні за своєю силою загрози (симптоми кризи) по-різному впливають на результати господарської діяльності підприємства й тому можуть призвести до банкрутства в різні періоди часу.

Відповідно до запропонованого підходу, поточна економічна безпека передбачає відсутність загроз, здатних призвести до припинення життєдіяльності підприємства в поточному періоді. Діагностика поточної безпеки полягає у визначенні рівня платоспроможності підприємства шляхом інтегральної оцінки його фінансово-економічного стану. Дотримання необхідного рівня поточної безпеки є обов'язковою умовою функціонування підприємства.

Для оцінки цієї складової запропоновано використовувати фінансово-економічні показники, які характеризують:

- 1) рівень фінансової незалежності підприємства;
- 2) стан ліквідності його активів і можливості своєчасного виконання поточних фінансових зобов'язань;
- 3) фінансово-економічні результати діяльності підприємства.

Тактична економічна безпека відображає здатність підприємства до відтворення у процесі реалізації ним господарської діяльності, що досягається при певному рівні ефективності використання ресурсів підприємства. У процесі діагностики рівня тактичної економічної безпеки, на наш погляд, слід оцінювати такі її основні складові:

- 1) виробничо-технічну, яка відображає ефективність використання основних і оборотних засобів підприємства у процесі здійснення ним виробничої діяльності;
- 2) інтелектуально-кадрову, що характеризує ефективність використання трудових ресурсів підприємства, тобто позитивний ефект, який досягається в процесі роботи

промислово-виробничого персоналу та зумовлений раціональною організацією й мотивацією трудової діяльності;

3) комерційну, яка визначає маркетингову й постачальну тактику підприємства та залежить від ступеня ризику діяльності підприємства.

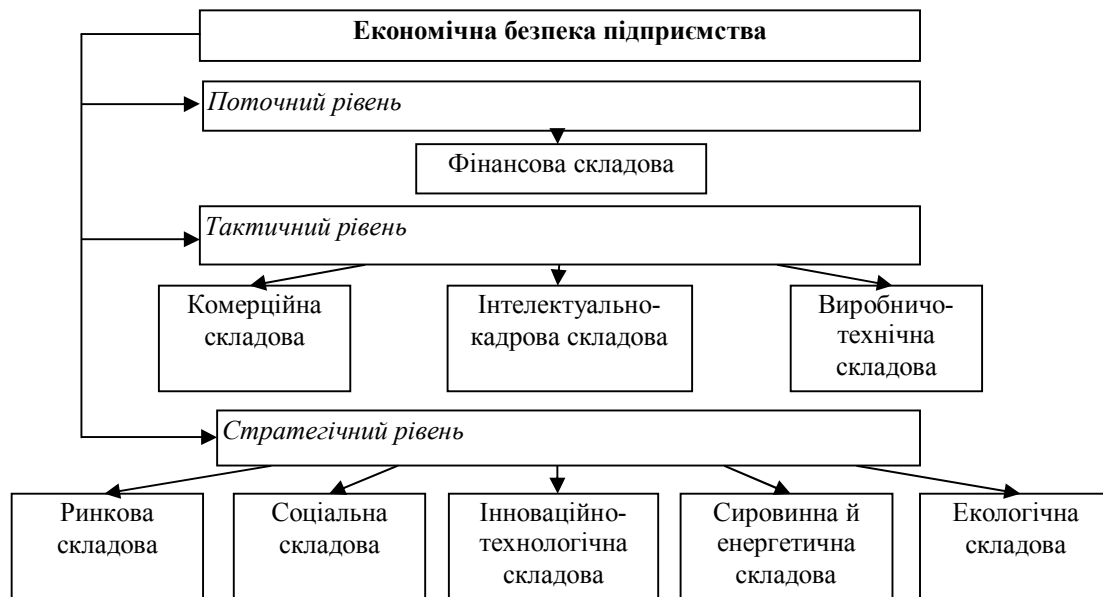

Рис. 3. Структура рівнів економічної безпеки підприємства

Стратегічна економічна безпека характеризує рівень економічного потенціалу підприємства, який обумовлює здатність підприємства до подальшого успішного функціонування та водночас є підтвердженням правильності обраного напрямку розвитку, відповідності результатів роботи підприємства основним макроекономічним тенденціям. Суб'єкт господарської діяльності може досить довгий час функціонувати і при низькому рівні стратегічної безпеки й навіть мати стійкий фінансово-економічний стан за умови позитивного впливу ринкової кон'юнктури.

Для визначення рівня економічної безпеки підприємства на основі вищезазначених складових визначимо методологічну базу дослідження.

На сьогоднішній день у науковій літературі й господарській практиці сформувався безліч методичних підходів до визначення рівня економічної безпеки підприємства, які, на нашу думку, можна класифікувати таким чином:

1) методи прогнозування банкрутства (зокрема, багатофакторні дискримінантні моделі та інші методи інтегральної оцінки фінансово-економічного стану підприємства);

2) методи комплексної оцінки загроз (інтегральна оцінка ризику, оцінка ефективності захисних заходів);

3) методи комплексної оцінки економічного потенціалу підприємства (багатовекторна ресурсно-функціональна модель економічної безпеки, SWOT-аналіз, багатофакторна лінійна модель) [2, 256].

Проведений аналіз наявних методичних підходів дав змогу виявити певні недоліки, що ускладнюють їх використання для оцінки економічної безпеки вітчизняних підприємств. Зокрема, методи прогнозування банкрутства значно обмежують методичну сутність поняття економічної безпеки, адже зводяться лише до оцінки фінансових ризиків. Методи комплексної оцінки загроз передбачають аналіз лише наявної, видимої небезпеки, не враховуючи циклічності розвитку підприємства та причинно-наслідкових зв'язків різних ризиків і загроз. Методи оцінки економічного потенціалу компанії здебільшого потребують великої кількості статистичних даних, що значно знижує достовірність і об'єктивність аналізу за відсутності необхідної інформаційної бази; до того ж потребує доробки механізм визначення окремих

складових економічної безпеки підприємства.

Створення методики оцінки рівня економічної безпеки необхідно починати з визначення її суб'єктів та об'єктів, методів проведення.

Власне процес оцінки рівня економічної безпеки, на нашу думку, повинен містити такі етапи (рис. 4.).

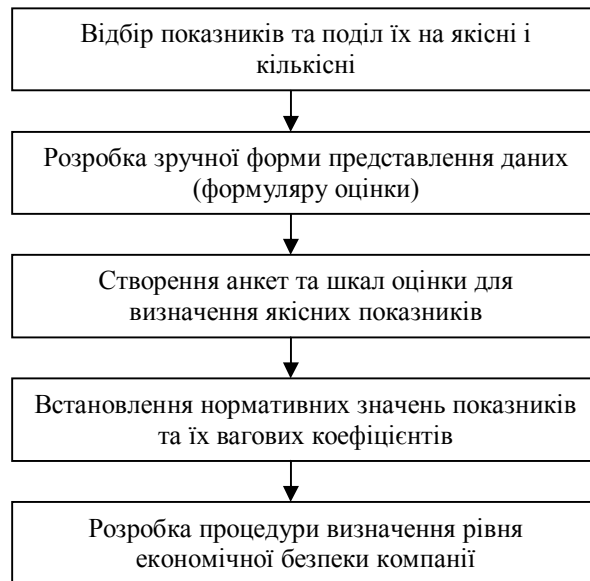

Рис. 4. Процес оцінки рівня економічної безпеки підприємства

Висновки. Запропонований тримірний підхід найкраще відображає теоретичну сутність економічної безпеки підприємства як його здатність до ефективного функціонування сьогодні й успішного розвитку в майбутньому. Тримірна діагностика економічної безпеки підприємства може використовуватися при аналізі рівня економічної стійкості вітчизняних підприємств, зокрема промислового сектору, а також при розробці основних напрямів їх фінансово-економічного оздоровлення й техніко-технологічного розвитку. Варто наголосити, що об'єктивність результатів діагностики значною мірою залежить від адекватності рекомендованих значень оціночних показників, які прийняті як база для порівняння. Отже, подальші дослідження можуть бути спрямовані на визначення системи галузевих рекомендованих значень фінансово-економічних показників та інших запропонованих індикаторів економічної безпеки.

Список літератури

1. Экономическая и национальная безопасность: [учебник] / [под ред. д.э.н., проф. Л. П. Гончаренко. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2008. – 543 с.
2. Костенко Т. Д., Герасимов А. А., Рижиков В. С. Економічна діагностика. Підручник. – К.: ЦУЛ, 2007. – 360 с.
3. Довбня С. Б., Гічова Н. Ю. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства // Фінанси України. – № 4. – 2008. – С. 88 – 97.
4. Штамбург Н. В. Складові економічної безпеки підприємства//Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2011 – № 1(4). – С. 490–496.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2013